

بررسی عوامل موثر بر حاشیه‌نشینی در کلانشهر تبریز

ناصر محمدی میوه رود

کارشناس ارشد شهرسازی nmohammadi022@gmail.com

چکیده

رشد سریع شهرنشینی در کشورهای روبه رشد از یکسو و محدودیت ظرفیت‌های تولیدی از سوی دیگر عامل بروز مشکلات عدیده‌ای در شهرهای بزرگ این کشورها محسوب می‌شود. ظهور بافت‌های خودروی شهری و به عبارتی گسترش سکونتگاه‌های غیر رسمی یکی از مسائلی است که شهرهای بزرگ به آن مبتلا هستند. شهر تبریز از جمله شهرهایی است که با مشکل حاشیه‌نشینی روبرو می‌باشد و در معرض ساخت و سازهای بی‌ضابطه قرار گرفته است و بافت اجتماعی و کالبدی بسیار نامناسبی در مناطق حاشیه‌نشینی برخوردار است. هدف تحقیق حاضر بررسی عوامل و معضلات حاشیه‌نشینی شهر تبریز است. طرح تحقیق به لحاظ ماهیت و محتوای کاری، توصیفی و از نوع پیمایشی است. از طرفی این پژوهش از نظر هدف، کاربردی است. برای جمع‌آوری داده‌ها از اسناد و مدارک، مشاهده، مصاحبه و پرسشنامه استفاده شده است. پس از جمع‌آوری اطلاعات، داده‌ها وارد نرم افزار SPSS18 شده و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. برای بررسی نرمال بودن توزیع متغیرها از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف و برای آزمون فرضیات تحقیق، از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد. نتایج نشان داد که مهاجرت، وضعیت اقتصادی افراد، امکانات رفاهی شهرهای بزرگ، عوامل فرهنگی، عوامل سیاسی و مدیریتی در حاشیه‌نشینی شهر تبریز تاثیر معنیداری دارند. مهاجرت بیشترین تاثیر را در حاشیه‌نشینی دارد.

واژه‌های کلیدی: حاشیه‌نشینی، مهاجرت، فرهنگ، وضعیت اقتصادی.

۱- مقدمه

یکی از مهمترین آسیب‌های شهری که از پیامدهای ناشی از شهرنشینی شتابان و از جلوه‌های بارز فقر شهری که در شکلی برنامه‌ریزی نشده و خودرو در درون و اطراف شهرها ظهور کرده است و اخیراً نیز نظیر بسیاری از کارشناسان و مدیران شهری رابه خود جلب کرده، پدیده حاشیه‌نشینی است (هادیزاده بزاز، ۱۳۸۲). حاشیه‌نشینی پدیده‌ای است که به دنبال تحولات ساختاری و بروز مسائل و مشکلات اقتصادی و اجتماعی مانند جریان سریع شهرنشینی و مهاجرت‌های روستایی لجام گسیخته در بیشتر کشورهای جهان، به ویژه کشورهای جهان سوم پدیدار شده است. حاشیه‌نشینی به نوعی شیوه زندگی اطلاق می‌گردد که نسبت به سه شیوه رایج زندگی یعنی شهری- روستایی و عشایری متفاوت بوده و با ویژگی‌های اقتصادی و اجتماعی مخصوص به خودبافت فیزیکی معینی را بوجود می‌آورد. (حاجی یوسفی، ۱۳۸۲).

طبق آمار ارائه شده در برنامه اسکان بشری سازمان ملل (۲۰۰۳) از هر سه نفر در جهان یک نفر در خلال ۳۰ سال آینده، زندگی خود را در مناطق حاشیه شهرها و سکونت‌گاه‌های غیرقانونی طی می‌کند. در این گزارش آمده ۹۴۰ میلیون نفر در جهان (۱/۶ جمعیت دنیا) در مناطق غیر بهداشتی، بدون سرپناه و بدون خدمات عمومی- امنیتی، شهری زندگی می‌کنند. در کشور ایران نیز همراه با سایر کشورهای جهان در حال توسعه شاهد رشد و گسترش شهرنشینی و متعاقب آن اسکان غیر رسمی بوده‌ایم. نقش مهاجرت به ویژه جاذبه رو به رشد شهرهای کشور و تجمع تبعیض آمیز سرمایه در این فضاهای منطقه‌ای